

INNEHÅLL

Inledning	s.2
Östersjöområdet som en marknad	s.2
Ekonomiska förutsättningar	s.2
Behovet av humankapital	s.4
Handel och investeringar	s.4
Global konkurrenskraft	s.5
Policy-slutsatser	s.7
Källor	s.8

Tillväxten gynnas av olikheterna kring Östersjön

Marcus Svedberg

SITE, Handelshögskolan i Stockholm
Oktober 2005

Det politiska engagemanget för Östersjöländerna har varit mycket starkt i Sverige sedan början av 1990-talet. I takt med att samarbetet har utvecklats från renodlade biståndsinsatser till mer normaliserade grannskapsrelationer behöver också målsättningarna förnyas. Behovet av en tydlig tillväxtpolitisk Östersjöstrategi är kanske större än någonsin. En sådan strategi bör fokusera på handel, investeringar och arbete för att främja rörlighet och ta vara på de möjligheter som uppstår på grund av skillnaderna i villkor. Rörligheten på arbetsmarknaden är ännu mycket begränsad. Mycket talar för att större rörlighet på arbetsmarknaden är nödvändig för dynamikens skull.

Välkommen till Tillväxtpolitisk utblick, en publikation från ITPS

I Tillväxtpolitisk utblick presenterar vi korta, tematiska artiklar om aktuella och tillväxtrelevanta frågor. Tidskriften är tänkt att tjäna som ett komplement till våra mer omfattande rapporter och korta nyhetsbrev.

Vår avsikt är att skapa ett forum för aktuella tillväxtpolitiska frågor. Innehållet i Tillväxtpolitisk utblick ska ha nyhetsvärde, ge nya vinklar på kunskap, vara av intresse för nyckelpersoner inom olika ämnesområden och ha stor relevans för den tillväxtpolitiska agendan i Sverige.

Artiklarna är skrivna av ITPS analytiker och ibland av särskilt inbjudna skribenter, de förhandsgranskas av personer med fackkunskap. Innehållet speglar ITPS omvärldsanalys och projektverksamhet i Sverige och i utlandet.

För att hålla hög kvalitet och relevans vill vi uppmuntra till en dialog med läsare och intressenter. Synpunkter och förslag på teman är alltid välkomna då vi är måna om att utveckla en så bra och läsbar produkt som möjligt.

Välkommen att kontakta redaktören *Anders Östhol* på e-postadress: anders.osthol@itps.se

För kostnadsfri prenumeration kontakta:

Marianne Löfgren,
marianne.lofgren@itps.se

Inledning

Artikeln syftar till att undersöka faktorer som är strategiska för framtida konkurrenskraft och tillväxt och ge ett bidrag till utvecklandet av en ny tillväxtpolitisk Östersjöstrategi. Sveriges konkurrenskraft står i centrum.

Mycket politiskt kapital och statliga medel har investerats i Östersjöområdet, inte minst har Östersjömiljard I och II skapat en plattform. Därför är det viktigt att fråga sig vilka de nya utmaningarna är för politiken. Den senaste satsningen på ett Östersjöcentrum presenterades som en del av den svenska region- och arbetsmarknadspolitik.

Östersjöområdet som en marknad

Helt klart består regionen av ett flertal länder med mycket olika karaktär. Exakt hur många länder eller delar av länder som räknas in varierar men vanligtvis ingår de fem nordiska länderna, de tre baltiska, Polen samt Norra Tyskland och Nordvästra Ryssland. Ibland inkluderas även Vitryssland och Ukraina. Ibland utelämnas Norge och Island eftersom de inte angränsar till Östersjön. I huvudsak ligger fokus på de nio länder som angränsar till Östersjön.

De största och ekonomiskt viktigaste länderna i regionen har naturliga kopplingar till andra regioner. I Tyskland finns det dessutom en tendens att se på Östersjöregionen som Tysklands bakgård och i Ryssland finns det en benägenhet att vilja förhandla med enskilda länder framför regionala grupperingar. Samtidigt finns det potentiella motsättningar. Det har etablerats samarbeten på olika nivåer inom regionen. Olika subregioner

Under 1990-talet och början av 2000-talet gick svenska politiker i spetsen för de nya ekonomierna i öst, såväl politiskt som ekonomiskt. Situationen har förändrats sedan de baltiska länderna och Polen blivit medlemmar av EU. Synen på Östersjöområdet behöver också förändras. Karaktären på samarbetet är på väg att ändras från utvecklingssamarbete till mera normala grannskapsrelationer. En tillväxtpolitisk strategi som tar steget från bistånd till utvecklande av konkurrenskraft genom insatser som är till ömsesidig nytta behövs. I europeiskt perspektiv, inte minst i kölvattnet av Lissabonprocessen, finns möjligheten att bli ett gott exempel.

och nätverk runt Östersjön har ambitionerna att etablera sig som tillväxtcentrum. Även om pluralismen i sig är bra kommer en övergripande tillväxtpolitisk Östersjöstrategi inte att kunna understödja alla de krav på investeringar och politiska åtgärder som kommer från dessa initiativ. Utmaningen ligger i att ta hänsyn till det faktiska arbete som görs på regional nivå också på nationell nivå, men göra nödvändiga prioriteringar. Detta fordrar aktivt engagemang också från Tyskland, Polen och Ryssland.

Det svenska näringslivet var tidigt på plats i de baltiska staterna och Polen, vilket medförde att såväl handeln som investeringarna sköt i höjden under 90-talet. Utvecklingen skedde visserligen från låga nivåer men exporten till och investeringarna i de tre baltiska länderna kan inte beskrivas som något annat än en succé. Idag är Sverige antingen största eller näst största utländska investerare i Estland, Lettland och Litauen.

Ekonomiska förutsättningar

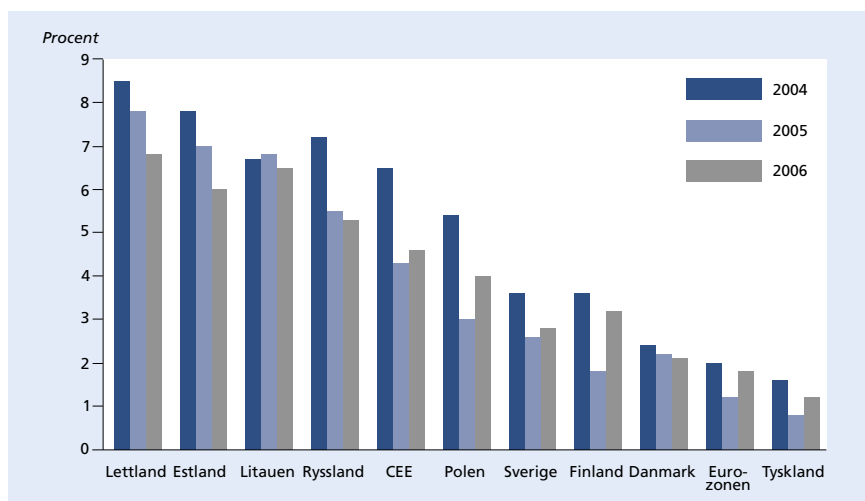
Länderna kring Östersjön har en samlad befolkning på drygt 100 miljoner och en BNP på drygt 2000 miljarder dollar. Det är sant att de baltiska staterna har och fortsätter att växa snabbare än de flesta andra övergångsekonomierna samtidigt som de nordiska länderna växer snabbare än EU-genomsnittet, men det går inte att bortse från att de tre baltiska länderna är bland de fattigaste i det utvidgade EU och att tillväxten således sker från låga nivåer. Att de nordiska länderna växer

snabbare än EU-genomsnittet är givetvis positivt men säger dessvärre inte så mycket i ett globalt perspektiv. Europas tillväxt är ett strukturellt problem.

Även om flertalet länder kring Östersjön har hög tillväxt växer en stor ekonomi som Tyskland långsammare än genomsnittet i EU (se Figur 1). Tyskland är den i särklass viktigaste ekonomin och handelspartnern i regionen. Polen är det land

Idag är Sverige antingen största eller näst största utländska investerare i Estland, Lettland och Litauen.

FIGUR 1 BNP-tillväxt 2004–2006 (procent)

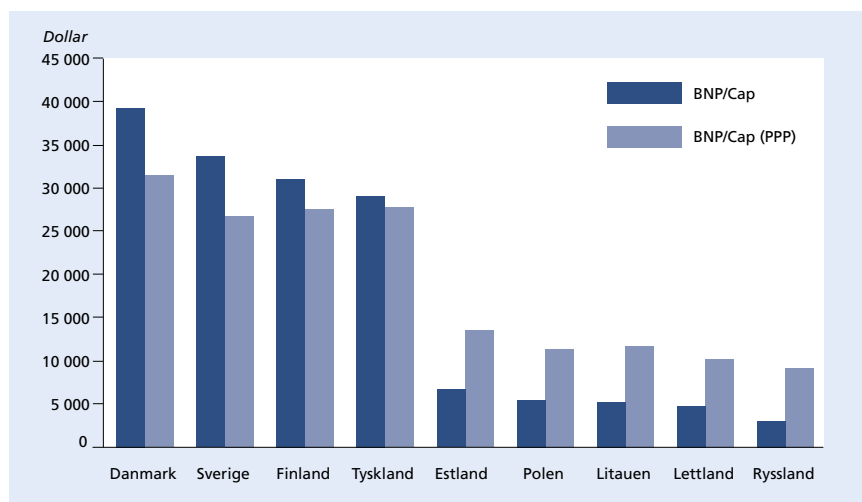
Källa: IMF World Economic Outlook 2005

(eventuellt med undantag för Ryssland) med störst potential givet sin storlek och geografiska läge. Tillväxten bygger på vitt skilda faktorer i dessa länder.

Det vanligaste måttet på ekonomisk utveckling, BNP per capita, är tio gånger högre i det rikaste jämfört med fattigaste landet i regionen. Köpkraftsjusterat är skillnaderna ”bara” tre gånger

(se Figur 2). De stora skillnaderna i tillväxt gör att det är svårt att prata om någon gemensam utmaning för att uppnå en långsiktig och uthållig utveckling. Även om det finns vissa generella åtgärder som samtliga länder bör fokusera på – som nyföretagande, utbildning och forskning – brottas länderna med skilda strukturella utmaningar avseende jobb, tillväxt och välfärd.

FIGUR 2 BNP/Capita 2003 (USD), köpkraftsjusterat (PPP)

Källa: IMF World Economic Outlook 2005

BNP per capita, är tio gånger högre i det rikaste jämfört med fattigaste landet i regionen.

De politisk-ekonomiska skillnaderna är stora. Regionen består av fyra etablerade EU-medlemmar och marknadsekonomier, fyra nya marknadsekonomier och EU-medlemmar och så Ryssland som varken får eller vill bli medlem i EU. Två euro-länder (Tyskland och Finland), två länder som själva valt att stå utanför valutasamarbetet (Sverige och Danmark), tre länder väntar på att få bli medlemmar (Estland, Lettland och Litauen), samt ett land som ännu inte anslutit sig till ERM

(växelkursmekanism), men som så småningom har för avsikt att gå med (Polen). Det är dock sannolikt att de baltiska länderna och Polen har infört euron inom en femårsperiod samt att Sverige och Danmark fortfarande står utanför valutasamarbetet. Länderna i regionen har utöver detta skilda kulturella, språkliga och religiösa traditioner. I ekonomiska och politiska avseenden är Östersjöländerna mycket mångskiftande.

Humankapital, forskning och utveckling är viktiga konkurrensfördelar.

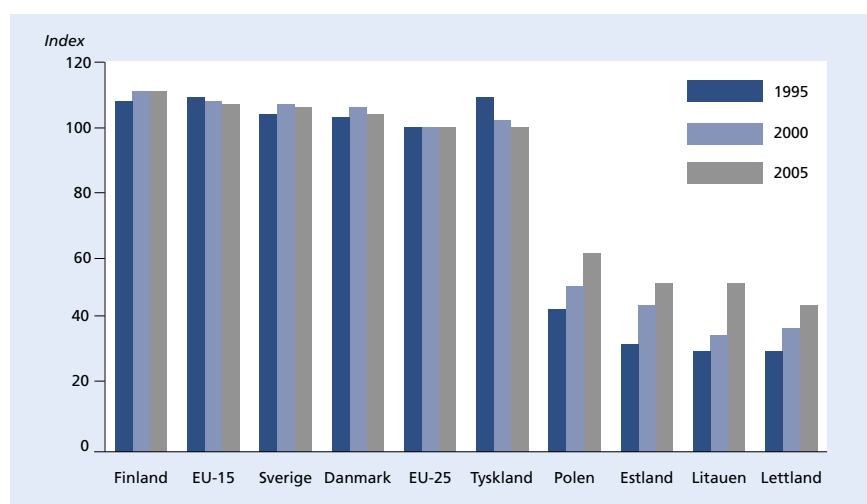
De nordiska länderna exporterar för mellan 20 och 35 miljarder dollar var inom regionen, vilket är mellan 35–45 procent av deras totala export.

Behovet av humankapital

Humankapital, forskning och utveckling är viktiga konkurrensfördelar. Länderna kring Östersjön har överlag välutvecklade utbildningssystem och en stor andel sysselsatta i kunskapsintensiva branscher. De nordiska länderna spenderar mest i världen på forskning och utveckling och har därmed goda förutsättningar att attrahera och utveckla kunskapsintensiv produktion. De nya marknadsekonomierna ligger efter i det avseendet men har börjat utveckla mer kunskapsintensiva sektorer, framförallt Estland positionerar sig idag på goda grunder som en kunskapsnation.

Skillnaderna i produktivitet per anställd är stora mellan länderna. Den köpkraftsjusterade produktiviteten i de baltiska länderna och Polen är ungefär hälften jämfört med de nordiska länderna och Tyskland, men skillnaderna minskar snabbt (se Figur 3). Under de senaste tio åren har produktiviteten i den förstnämnda gruppen länder ökat dramatiskt (visserligen från låga nivåer) medan den i princip har stått still i den sistnämnda gruppen. Finland är det enda landet i regionen som hamnar över genomsnittet bland de gamla EU-medlemmarna (EU-15).

FIGUR 3 Köpkraftsjusterad produktivitet (per anställd) Index 1995–2005 (EU-25=100)

Källa: Eurostat

De stora skillnaderna i produktivitet i regionen behöver inte vara negativa så länge skillnaderna motsvaras av skillnader i lönenivåer. Om löneskillnaderna är större än produktivitetsskill-

naderna kan detta vara en konkurrensfördel för företag som förmår utnyttja skillnaderna i sin verksamhet.

Handel och investeringar

Östersjöområdet består av ett flertal relativt små och utspridda marknader med en handfull konkurrerande större städer – St Petersburg, Hamburg, Stockholm, Köpenhamn/Malmö och Helsingfors/Tallinn. Östersjön ligger perifert till geografiskt med betydande avstånd till stora marknader i centrala Europa. Tyskland och till viss del Polen har en fördel genom sitt geografiska läge. Tillväxten i Moskva och St Petersburg har stor betydelse för utvecklingen.

Handeln har utvecklats snabbt mellan länderna runt Östersjön. Den inomregionala handeln utgör en förhållandevis stor andel av ländernas totala utrikeshandel. Länderna är olika mycket beroende

av handeln inom regionen. De baltiska ländernas samlande export inom regionen, drygt 10 miljarder dollar, är förhållandevis obetydlig men utgör samtidigt mellan 55–75 procent av ländernas totala export. För Tyskland är förhållandena de omvända med en export inom regionen som överstiger 80 miljarder dollar, men bara utgör drygt 10 procent av landets totala export. De nordiska länderna exporterar för mellan 20 och 35 miljarder dollar var inom regionen, vilket är mellan 35–45 procent av deras totala export. Ryssland och Polen är idag viktiga aktörer med en export på 40 respektive 27 miljarder dollar och med ett betydande beroende av regionen, 31 respektive 50 procent av den totala exporten sker inom regionen

Investeringarna har än så länge varit koncentrerade till lågkostnadsproduktion och tjänstesektorn.

Även om det ännu inte finns någon tillförlitlig statistik så kan man anta att effekterna troligtvis är störst inom tjänstesektorn.

(Hanell et al 2005). Handeln inom regionen återspeglar att de baltiska länderna inte väger så tungt, men är mycket beroende av regionen, de nordiska länderna viktiga och beroende, Tyskland mycket viktigt men inte så beroende, lägg därtill Polen och Ryssland som är viktiga och beroende av handeln inom regionen.

Den assymetriska bilden förstärks när man studerar handels- och investeringsflödena närmare. Investeringarna går i huvudsak i väst-östlig riktning utifrån närhet, dvs de nordiska länderna investerar i Baltikum som ligger nära (framförallt Sverige och Finland i Estland och Lettland) och Tyskland i Polen.

Investeringarna har än så länge varit koncentrerade till lågkostnadsproduktion och tjänstesektorn. Handelsflödena är assymetriska då det främst är små volymer av högkostnadsprodukter som exporteras österut och stora volymer lågkostnadsprodukter som exporteras västerut.

Den kanske största frågan under det senaste året har varit arbetskraftens rörlighet – eller snarare den uteblivna rörligheten trots EU:s utvidgning. Statistik från Migrationsverket visar att inte fler än 4 400 arbetstillstånd till personer från de nya medlemsländerna utfärdades i Sverige under 2004 (Migrationsverket 2005), varav en betydande andel sannolikt redan fanns i Sverige.

Påfrestningen på det svenska socialförsäkrings-systemet har varit försumbar, cirka 900 000

kronor eller en procent av de 82 miljoner som betalades ut i familjeförmåner till barnfamiljer i andra EU-länder gick till personer från de nya medlemsländerna under 2004 (Försäkringskassan 2005).

I en ny rapport från Nordiska Rådet dras slutsatsen att ”samlet sett har det ökte arbets- och tjänestetilbudet troligtvis hatt gunstige ekonomiska virkningar og de nordiske arbeidsmarkedene har i hovedsak vist god evne til å absorbere den økte mobiliteten” och att ”de lave tallene i Sverige indikerer at arbeidsmobiliteten er etterspørsels-sensitiv” (Dølvik et al 2005). Den arbetskraft som har kommit till Sverige från de nya medlemsländerna kommer huvudsakligen från Polen (cirka 60 procent) och de arbetar i branscher som inte ställer krav på högre utbildning.

Även om det ännu inte finns någon tillförlitlig statistik så kan man anta att effekterna troligtvis är störst inom tjänstesektorn. Det finns gott om exempel på tidigare ej konkurrensutsatta branscher som sannolikt påverkas av öppnare marknader. Det handlar om polska och baltiska byggnadsarbetare, jordbruksarbetare, och tjänsteföretag som erbjuder hushållsnära tjänster, vilket pressar ned priser och löner i Norden och Tyskland. Samtidigt har den så kallade valutaturismen fått stor uppmärksamhet genom att nordbor och tyskar söker sig till polska tandläkare, frisörer och kurorter, vilket pressar upp priser och löner i framförallt norra och östra Polen.

Global konkurrenskraft

Internationella undersökningar visar att de små länderna i regionen är mycket konkurrenskraftiga (Sverige, Danmark och Finland) eller är på god väg att bli det (Estland, Lettland, Litauen). Samtidigt har de stora och viktigaste ekonomierna i regionen halkat efter något i vissa fall (Tyskland och Polen) och mycket i ett fall (Ryssland).

Enligt World Economic Forum är de nordiska länderna de mest konkurrenskraftiga i världen (World Economic Forum 2005). Finland har varit rankad etta flera år i rad och även Sverige och Danmark finns på topp fem i rankingen (se Figur 4). Att Tyskland inte återfinns bland de tio mest konkurrenskraftiga ekonomierna i världen är en besvikelse. De baltiska länderna i allmänhet och Estland i synnerhet har genomfört en enastående förvandling de senaste 10–15 åren även om det nu finns tecken på en avmattning i några av länderna.

Världsbankens rapport ”Cost-of-Doing-Business” undersöker affärsrelaterade regleringar i 155 länder (Världsbanken 2005). De nordiska länderna utmärker sig där för sin enkla och företagsvänliga byråkrati. De baltiska länderna har genomfört ett fantastiskt reformpaket och är enligt Världsbanken nästan lika företagsvänliga som de etablerade marknadsekonomierna i Östersjöområdet. Även här släpar Polen och i synnerhet Ryssland efter. Världsbankens undersökning visar tydligt att de stora länderna i regionen har en hel del att göra för att underlätta för företag att göra affärer. De nordiska länderna har visat att det inte nödvändigtvis är avreglering på alla områden som är lösningen och de baltiska länderna har visat att det går att åstadkomma väldigt stora förändringar på kort tid.

I ett inte alltför långt perspektiv kommer arbetskraftsbristen att bli en allvarlig utmaning för alla Östersjöländer.

Tillväxten är beroende av att rörligheten för arbetskraft underlättas. Det behövs ökade möjligheter och incitament för rörlighet inom och mellan länder och branscher.

FIGUR 4 Ranking av konkurrenskraft, en jämförelse

Konkurrenskraft (WEF)		Affärsklimat (World Bank)		Lissabon Scorecard (CER)	
Rank 2005	Land	Rank 2005	Land	Rank 2005	Land
1	Sverige	8	Danmark	1	Sverige
3	Finland	13	Finland	2	Danmark
5	Danmark	14	Sverige	5	Finland
15	Tyskland	15	Litauen	9	Tyskland
20	Estland	16	Estland	12	Estland
43	Litauen	19	Tyskland	14	Litauen
44	Lettland	26	Lettland	15	Lettland
51	Polen	54	Polen	24	Polen
75	Ryssland	79	Ryssland		

Källa: www.weforum.org, www.doingbusiness.org, www.cer.org.uk

Utvecklingen i Polen har inte varit lika snabb och reformtröttheten efter EU-anpassningen är tydlig. Utvecklingen i Ryssland har gått ännu långsammare och det finns dessvärre få tecken på en förbättring. Såväl transportinfrastrukturen som produktionen kommer att ställas inför nya utmaningar på medellång sikt då de nya marknadsekonomierna rör sig uppåt i värdekedjan. I takt med att arbetskraften blir dyrare och produktiviteten bättre, kommer de baltiska länderna, Polen och Ryssland successivt att gå från arbetsintensiv produktion med lågt förädlingsvärde till alltmer kapital- och kunskapsintensiv produktion med högre förädlingsvärde. De baltiska länderna har redan idag svårt att konkurrera med utpräglade lågprismarknader med mycket stort utbud av arbetskraft. Ryssland har en stor befolkning men den sjunker drastiskt och det finns redan tecken på arbetskraftsbrist.

I ett inte alltför långt perspektiv kommer arbetskraftsbristen att bli en allvarlig utmaning för alla Östersjöländer. Befolkningen minskar inte bara i Ryssland (0,5 procent per år eller cirka 800 000) utan även i de tre baltiska länderna (0,3–0,5 procent per år) och i Polen (0,1 procent) (UNDP 2005). Befolkningsminskningen i de östra delarna av regionen i kombination med stora pensionsavgångar i de västra delarna kommer sannolikt att öka efterfrågan på arbetskraft och ställa krav på rörlighet.

De nordiska och baltiska länderna är de som är mest integrerade i regionen såväl geografiskt som ekonomiskt. Samtidigt är utvecklingen i hög grad beroende av de stora länderna Tyskland, Polen och Ryssland. Tyskland är den i särklass viktigaste ekonomin i regionen och Polen och Ryssland är de två länder i regionen med den största utnyttjade potentialen med hänsyn till marknadernas storlek. Det har dessvärre visat sig långt ifrån säkert att de här länderna med stark koppling till varandra (Tyskland har ett

mycket nära och speciellt förhållande till såväl Polen som Ryssland) och god tillgång till andra stora marknader, prioriterar Östersjösamarbetet tillräckligt.

Det finns några frågor med anknytning till konkurrensvillkor som kommer att behöva adresseras inom kort. Debatten om skattekonkurrens och platt skatt har redan dragit i gång i Tyskland. Polen följer sannolikt de baltiska länderna och introducerar en låg platt skatt under nästa år.

Regionen kan och bör specialisera sig på produktion där periferin har fördelar. Det handlar till exempel om att fokusera på högteknologiska produkter som inte är så känsliga för transportkostnader eller tjänster och produkter som inte är beroende av omedelbar närhet till stora konsumentmarknader. Samtidigt är det viktigt att förbättra infrastrukturen inom regionen och förbindelserna med övriga Europa. Det handlar om förbättrad transportinfrastruktur dels i nord-sydlig riktning för att få bättre och snabbare tillgång till de europeiska marknaderna och dels i öst-västlig riktning för att få tillgång till naturresurserna i Ryssland och Baltikum.

En viktig förutsättning för tillväxt är att handel och investeringar främjas. Det kan synas självklart men bör diskuteras utifrån den växande politiska oron för utlokalisering av produktion och ökad konkurrens inom tidigare ej konkurrensutsatta sektorer. Ökat industriellt samarbete kommer de närmaste åren att bygga på stora skillnader i arbetskraftskostnader och de möjligheter som uppstår genom att produktionen blir alltmer specialiserad.

Tillväxten är beroende av att rörligheten för arbetskraft underlättas. Det behövs ökade möjligheter och incitament för rörlighet inom och mellan länder och branscher. Inom utbildning, utveckling och forskning behövs ett strategiskt tänkande som bygger på *brain circulation*. Den

I dagsläget är det de stora skillnaderna som gör Östersjöområdet intressant.

Sverige kan ytterligare stärka sin attraktionskraft genom att underlätta för företag att anställa utländsk arbetskraft.

största oron idag kretsar kring riskerna för *brain drain* i de nya medlemsländerna eftersom det är de unga välutbildade i Tallinn, Riga, Vilnius och

Warszawa som är mest benägna att flytta västerut för att få jobb.

Policy-slutsatser

I dagsläget är det olikheterna som gör Östersjöområdet intressant. Stora ekonomiska, politiska, historiska och kulturella skillnader finns. Eftersom handeln och investeringarna är så pass sammanlänkade går det att tala om en naturlig marknadsplats för Sverige.

Det finns goda förhoppningar att regionen inte bara kan bibehålla utan stärka sin konkurrenskraft även om de politiska utmaningarna är betydande. En mera tillväxtorienterad Östersjöstrategi som tar vara på möjligheterna bör innehålla, men inte nödvändigtvis begränsas till, följande delar;

- Ökat fokus på ekonomiskt utbyte baserat på ländernas komparativa fördelar, vilket kommer att förstärka regionens konkurrenskraft även om vissa regioner och branscher kommer att påverkas negativt på kort sikt. Sverige bör utnyttja de möjligheter som uppstår.
- Förbättra förutsättningarna och tydliggöra spelreglerna för tjänsteutbyte inom regionen samt satsa på ökad tjänsteexport. Sverige har förutsättningar att bli ett föregångsland för ökad tjänstehandel, inte bara inom regionen utan i hela EU i väntan på att tjänstedirektivet får ny utformning.
- Underlätta för människor att röra sig samt öppna upp för arbetskraftsinvandring från andra delar av världen. Alla länder i Europa kommer att behöva importera arbetskraft inom en snar framtid. Sverige kan ytterligare stärka sin attraktionskraft genom att underlätta för företag att anställa utländsk arbetskraft.
- Sveriges engagemang i Baltikum har gett resultat, både regionalt och nationellt, men mycket mer fokus måste ägnas regionens största ekonomier – Polen, Ryssland och Tyskland.
- Investera i infrastruktur för att förbättra regionens position. Infrastruktur är kostsamt och det går inte att göra allt. Sverige bör främja transportinfrastruktursatsningar som ger tillgång till stora naturresurser i öst och stora konsumentmarknader i syd.
- Förbered för en successiv övergång från arbetskraftsintensiv lågkostnadsproduktion till mer kapital- och kunskapsintensiv produktion i Baltikum, Polen och Ryssland. Sverige måste fortsätta att höja produktiviten och satsa på den kunskaps- och forskningsbaserade produktionen samt utveckla tjänstesektorn.

Källor

Centre for European Reform (2005)
Lisbon League Tables, London

Dølvik, Jon Erik och Eldring, Line (2005)
Arbeids- og tjenestemobilitet etter EU-utvidelsen Nordiske forskjeller og fellestrekk, Nordiska Ministerrådet

Ekholm, Karolina (2003) *Industrial Restructuring and Industry Location in an Enlarged Europe*, Swedish Institute for European Policy Studies (Sieps) 2003:19

Försäkringskassan (2005) *Utbetalning av familjeförmåner med stöd av EG-lagstiftningen under 2004*, Försäkringskassan Analyserar 2005:3

Hanell, Tomas och Neubauer, Jörg (2005)
Cities of the Baltic Sea Region – Development Trends at the Turn of the Millennium, Nordregio Report 2005:1

IMF (2005) *World Economic Outlook – Building Institutions*, Washington, September 2005

Ketels, Christian och Sölvell, Örjan (2004)
State of the region report 2004 – An assessment of competitiveness in the Baltic Sea Region, VINNOVA och Baltic Development Forum, 2004

Ketels, Christian och Sölvell, Örjan (2005)
State of the region report 2005 – competitiveness and Cooperation in the Baltic Sea Region, VINNOVA and TEKES för Baltic Development Forum, 2005

Migrationsverket (2005) *4 363 personer från nya EU-länderna ville arbeta här 2004*, Pressmeddelande 050128

Murray, Alasdair and Wanlin, Audore (2005)
The Lisbon Scorecard V Can Europe compete? Centre for European Reform, February

Schwaag Serger, Sylvia och Wise Hansson, Emily (2004) *Innovation in the Nordic-Baltic Sea Region – A Case for Regional Cooperation*, VINNOVA, IKED och Baltic Development Forum

Svedberg, Marcus (2004) *En kommunal och regional strategi i ett utvidgat EU*, Svenska Kommun- och Landstingsförbundet

UNDP (2005) *Human Development Report 2005 – International cooperation at a crossroads: Aid, trade and security in an unequal world*, New York

World Economic Forum (2005) *The Global Competitiveness Report 2005–2006*, Geneva

World Bank (2005) *Doing Business in 2006: Creating Jobs*, Washington

Om författaren:

Marcus Svedberg är verksam på Stockholm Institute of Transition Economics (SITE), Handelshögskolan i Stockholm.

Tillväxtpolitisk utblick

AKTUELLT OM TILLVÄXTPOLITIK

En skrift från ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier.
Utkommer med 10–20 nr per år, citera oss gärna men ange källan.
ISSN 1652-7879. Ansvarig utgivare: Sture Öberg.

FÖR YTERLIGARE INFORMATION,

KONTAKTA: Marcus Svedberg

TEL: +46 8 736 96 86 E-POST: marcus.svedberg@hhs.se

I REDAKTIONEN: Anders Östhol

TEL: +46 8 456 67 44 E-POST: anders.osthol@itps.se

Marianne Löfgren

TEL: +46 8 456 67 33 E-POST: marianne.lofgren@itps.se

itps INSTITUTET FÖR
TILLVÄXTPOLITISKA
STUDIER

POSTADRESS ITPS, Studentplan 3,
SE-831 40 Östersund

BESÖKSADRESS Stockholm: Tegelbacken 4

TELEFON +46 63 16 66 00 E-POST info@itps.se

FAX +46 63 16 66 01 HEMSIDA www.itps.se